

You matter | Ti'n cyfri

DYRANIADAU DIGARTREFEDD: YR HYN Y GALLWN EI DDYSGU GAN DENANTIAID

CHWEFROR 2024
WWW.TPAS.CYMRU

Ariennir yn Rhannol gan
Lywodraeth Cymru
Part Funded by
Welsh Government

NODDWYR LLAIS Y TENANT

Cyflwyniad a Chrynodeb

Yn ôl ym mis Hydref 2023, gofynnodd Llywodraeth Cymru am farn ar eu cynigion ar gyfer newidiadau i bolisi a chyfraith, i roi terfyn ar ddigartrefedd yng Nghymru. Buont yn ymgynghori ar y canlynol: diwygio'r ddeddfwriaeth ddigartrefedd graidd bresennol; rôl gwasanaeth cyhoeddus Cymru o ran atal digartrefedd; cynigion wedi'u targedu i atal digartrefedd ar gyfer y rhai yr effeithir arnynt yn anghymesur; mynediad i dai; a gweithredu'r newidiadau polisi.

Fel llais tenant yng Nghymru, gofynnwyd i TPAS Cymru sicrhau bod y bobl yr effeithir arnynt gan y cynigion hyn yn cael y cyfle i helpu i'w siapio. Felly, fe wnaethom lansio arolwg wythnos o hyd i denantiaid mewn tai cymdeithasol, yn cynnwys 21 cwestiwn. Ymatebodd dros 600 o denantiaid tai cymdeithasol o bob un o'r 22 ardal awdurdod lleol yng Nghymru, gan rannu eu barn ar y cynigion a nodir yn y [Papur Gwyn](#).

Canfyddiadau Allweddol

Ar yr olwg gyntaf, mae canfyddiadau'r ymchwil hwn yn awgrymu bod dros hanner yr ymatebwyr yn cytuno y dylid rhoi blaenoriaeth i bobl sy'n ddigartref. Aeth traean o'r ymatebwyr ymhellach i ddweud bod yr effaith y mae hyn yn ei chael ar bobl eraill yn cael tai cymdeithasol yn cael eu dyrannu iddynt, yn un dderbyniol, oherwydd y manteision iechyd a lles y byddai hyn yn eu cael.

Fodd bynnag, pan wnaethom edrych ymhellach ar sylwadau ymatebwyr, daeth yn llawer mwy cymhleth. Er bod ymatebwyr yn cydymdeimlo â phobl a oedd yn ddigartref neu mewn perygl o fod yn ddigartref, roeddent yn pryderu am yr effaith gyffredinol, pe baem yn diwygio deddfwriaeth fel bod pobl sy'n profi digartrefedd yn cael blaenoriaeth. Er bod safbwyntiau gwahanol ar ddyrannu blaenoriaeth ar gyfer tai cymdeithasol, roedd consensws ar bwysigrwydd cymorth unigol, tegwch, a mynd i'r afael ag achosion sylfaenol digartrefedd.

- Hygyrchedd i bawb:** Y gred gyffredinol yw y dylai tai cymdeithasol fod yn hygyrch i bawb, waeth beth fo'u hincwm neu gefndir, gan fod tai yn cael eu hystyried yn anghenraid dynol sylfaenol.
- Dyraniad yn Seiliedig ar Angen:** Dylid rhoi blaenoriaeth ar gyfer tai cymdeithasol i'r rhai sy'n ddigartref, sydd â phroblemau meddygol, neu'n byw mewn amodau anaddas. Ni ddylid ystyried bod un o'r rhain yn bwysicach na'r llall.
- Ystyriaeth Arbennig ar gyfer Grwpiau Penodol:** Cydnabyddir anghenion amrywiol grwpiau amrywiol, megis teuluoedd, rhieni sengl, pobl sy'n profi trais domestig, cyn-aelodau o'r lluoedd arfog, gyda galwadau am gymorth ac asesiad wedi'i deilwra sy'n addas i'r diben ac sy'n ystyried unigoliaeth.

Tynnu oddi ar y rhestr aros am dai

Roedd mwyafrif yr ymatebwyr, yn enwedig y rhai o gefndiroedd ethnig amrywiol yn anghytuno â thynnu unigolion oddi ar y rhestrau aros am dai os nad oedd awdurdodau lleol o'r farn bod ganddynt angen tai ar unwaith.

Roedd y themâu yn yr adran hon yn tanlinellu pwysigrwydd tegwch, tryloywder, a hyblygrwydd mewn penderfyniadau dyrannu tai, gyda ffocws ar ddiwallu anghenion pobl agored i niwed.

Dad-flaenoriaethu'r rhai sy'n trin y system

Roedd mwyafrif helaeth (86%) yr ymatebwyr o blaid dad-flaenoriaethu unigolion sy'n trin y system tai cymdeithasol, er bod y cytundeb yn amrywio ymhlith demograffeg, gyda deiliaid tai cymdeithasol iau, mwy newydd, a grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol yn dangos cytundeb ychydig yn is. Yn nodedig, dim ond 46% o'r rhai a nododd eu bod yn Ddu, Asiaidd a Lleafrifoedd

Ethnig a gytunodd, eu bod yn ffafrio dull fesul achos oherwydd yr anhawster i brofi triniaeth. Amlygodd sylwadau empathi ar gyfer camau gweithredu enbyd oherwydd amseroedd aros hir a diffyg twf yn y system, ochr yn ochr â phryderon am degwch, atebolrwydd, a gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth, gan bwysleisio pwysigrwydd ystyried amgylchiadau unigol a gweithredu canllawiau llym i atal camddefnydd o'r system.

Bodlonrwydd â thai cymdeithasol wrth symud i mewn

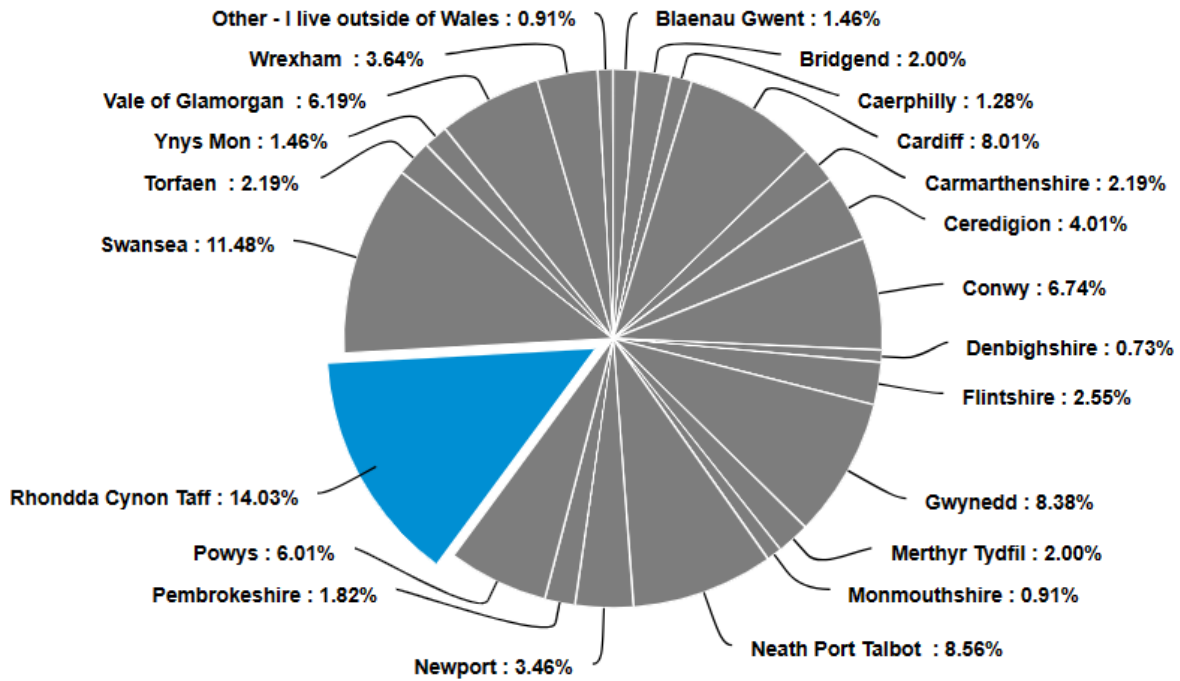
Roedd y mwyafrif (67%) o ymatebwyr yn fodlon ar safon dda a diogel eu tai cymdeithasol wrth symud i mewn, er bod lefelau bodlonrwydd yn amrywio ymhlith demograffeg. Dywedodd ymatebwyr iau a'r rhai o grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol eu bod yn llai bodlon, tra bod unigolion hŷn a'r rhai â llai o ddeiliadaeth mewn tai cymdeithasol yn fwy bodlon. O ran mynd i'r afael â materion gyda'u landlord neu gymdeithas tai, dywedodd dros hanner (52%) eu bod yn gallu codi pryderon, ond ni chafodd pob mater ei ddatrys yn foddhaol. Roedd y rhai â llai na dwy flynedd o ddeiliadaeth yn ei chael yn haws i gael sylw i'w problemau, gyda chyfran nodedig o ymatebwyr o grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol a'r rhai a nododd eu bod yn Ddu, Asiaidd a Lleafrifoedd Ethnig yn dweud eu bod wedi datrys eu pryderon yn llwyddiannus.

Methodoleg

Dros gyfnod o 1 wythnos, fe wnaethom ddsbarthu 21 cwestiwn trwy lwyfan arolwg *Questionpro* i'n haelodau Pwls Tenantiaid. Yn ogystal â hyn, fe wnaethom rannu'r arolwg ar ein llwyfannau cyfryngau cymdeithasol, *Facebook*, *Instagram*, *TikTok* a *Twitter*.

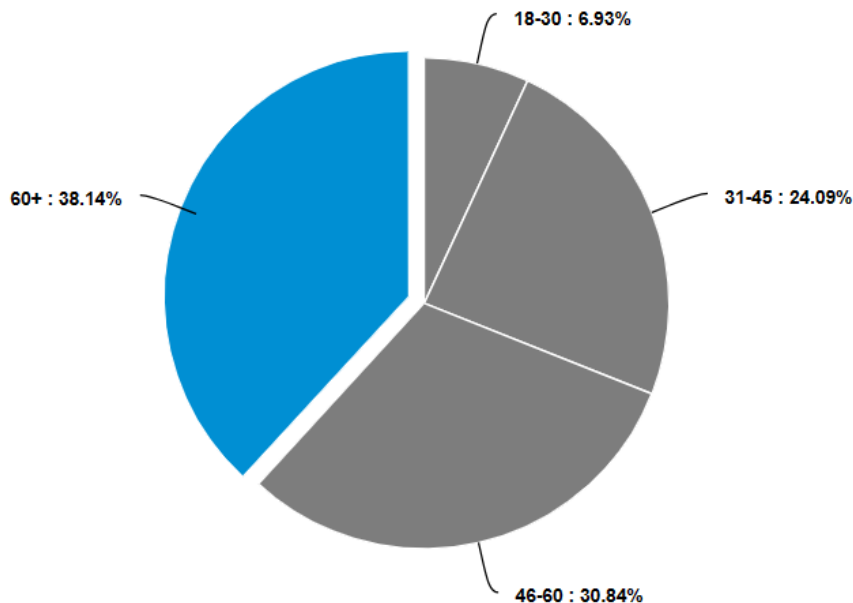
Cfradd ymateb

Ymatebodd 662 o denantiaid tai cymdeithasol o bob un o'r 22 ardal awdurdod lleol i'r arolwg. Yr ardal a ymatebodd fwyaf oedd Rhondda Cynon Taf a'r isaf oedd Sir Fynwy. Mae hyn yn gyson ag arolygon blaenorol sy'n ynysu tai cymdeithasol oddi wrth dai preifat.

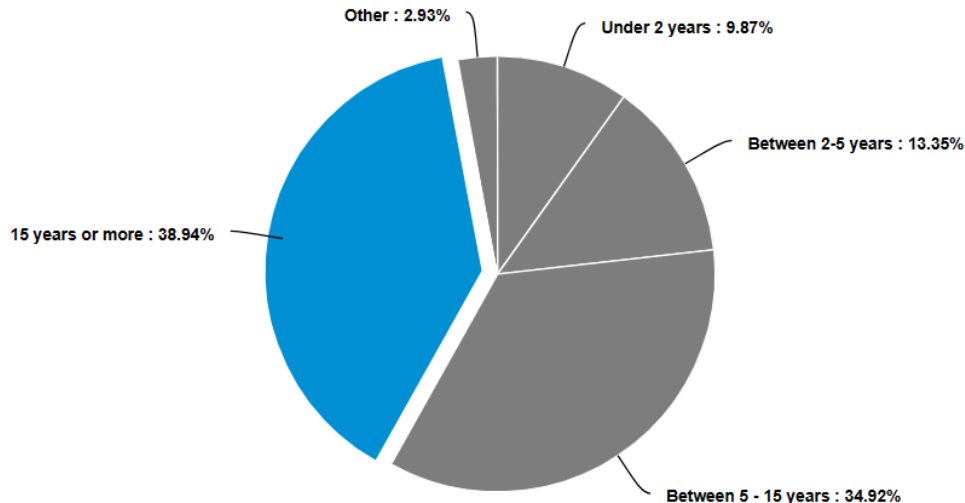

Demograffeg oedran

Roedd cynrychiolaeth o'r holl grwpiau oedran a nodwyd, gyda'r rhai dros 60 oed yn uwch na'r tri grŵp arall. Mae hyn yn gyson â'n harolygon pwls blaenorol.

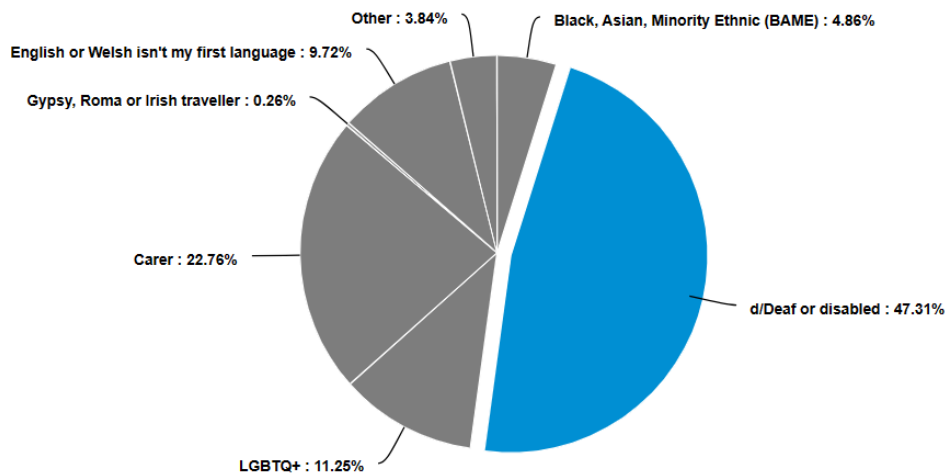

Ers faint o flynyddoedd ydych chi wedi byw mewn tai cymdeithasol?

Ydych chi'n ystyried eich bod chi neu unrhyw un yn eich cartref yn perthyn i unrhyw un o'r grwpiau canlynol heb gynrychiolaeth ddigonol?

Fel gydag ymchwil pwls tenantiaid blaenorol, nododd y gyfran uchaf o ymatebwyr tai cymdeithasol eu bod yn Fyddar neu'n anabl. Cafwyd sylwadau a oedd yn amlygu cynrychiolaeth o grwpiau eraill yr oedd ymatebwyr yn eu hystyried yn cael eu tangynrychioli, megis y Gymraeg, Niwrorywiol a rhiant/amddifad.

Ar gyfer pwy ydych chi'n credu mae Tai Cymdeithasol? (Sylwer: Mae rhai pobl yn credu y dylai tai cymdeithasol fod ar gyfer pawb, mae eraill yn meddwl y dylid eu blaenoriaethu ar gyfer y rhai sydd â'r angen mwyaf, gan gynnwys pobl ddigartref, pobl ag anghenion meddygol neu bobl sy'n byw ar hyn o bryd mewn llety sy'n oer a llaith, yn beryglus neu gorlawn.)

Yn gyffredinol, nodwyd **chwe thema allweddol** yn y data:

1. **Hygyrchedd i bawb:**

- Y thema sy'n codi dro ar ôl tro yw'r gred y dylai tai cymdeithasol fod yn hygyrch i bawb, waeth beth fo'u hincwm, cefndir, neu ffactorau eraill.

- Pwysleisir y syniad fod tai yn anghenraid dynol sylfaenol a ddylai fod ar gael i bawb.

2. Dyraniad ar Sail Angen

- Pwysleisir y cysyniad o ddyrannu ar sail anghenion, lle rhoddir blaenoriaeth i'r rhai sydd â'r angen mwyaf, boed hynny oherwydd digartrefedd, materion meddygol, neu amodau byw anaddas.
- Awgrymodd rhai y dylid dyrannu tai ar sail y brys a difrifoldeb y sefyllfa unigol.
- Pwyslais ar ddarparu tai cymdeithasol i'r rhai ar incwm is.

3. Cysylltiad Lleol a blaenoriaeth

- Mynegodd rhai ymatebwyr y farn y dylai tai cymdeithasol flaenoriaethu trigolion neu ddinasyddion lleol, gan roi blaenoriaeth i'r rhai sydd â chysylltiad â'r ardal ac mewn rhai achosion, bod ffafiaeth i unigolion a aned mewn rhanbarth penodol.
- Soniwyd am y syniad o flaenoriaethu'r rhai sydd â hanes hir o aros.

4. Ystyriaeth arbennig ar gyfer grwpiau penodol ac anghenion amrywiol

- Soniwyd yn gyson am anghenion penodol teuluoedd, rhieni sengl, y rhai sy'n wynebu trais domestig a chyn-aelodau o'r lluoedd arfog.
- Mae cydnabyddiaeth bod gan bobl anghenion ac amgylchiadau amrywiol yn amlwg, gyda galwadau am asesiadau unigol a synnwyr cyffredin i'w defnyddio wrth bennu blaenoriaeth a brys.
- Crybwyllir pryderon ynghylch y posibilrwydd o gamddefnyddio'r system, megis unigolion yn hawlio digartrefedd ar gam i sicrhau tai cymdeithasol.

5. Affordability and accessibility

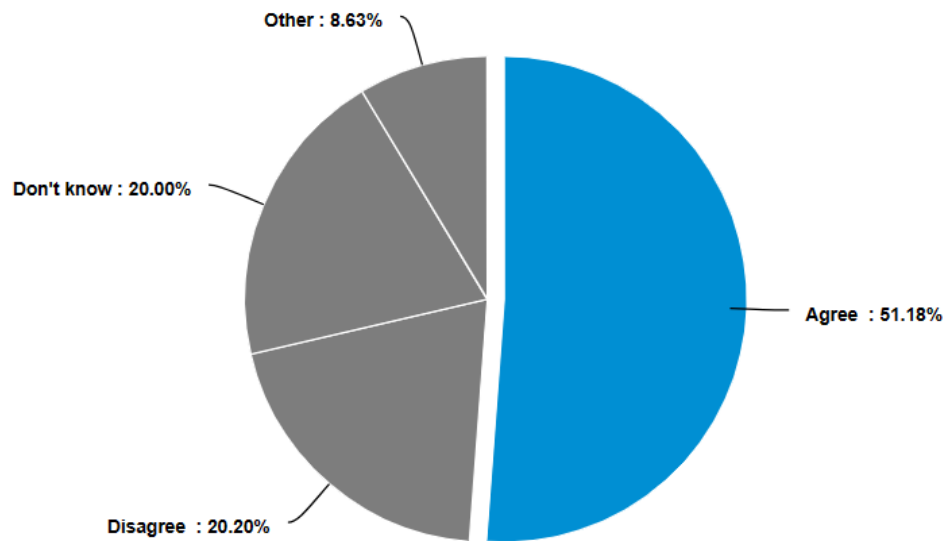
- Thema gyffredin oedd y syniad y dylai tai cymdeithasol fod ar gael i'r rhai na allant fforddio prynu tŷ neu rentu yn y sector preifat.
- Mae tenantiaid yn pwysleisio eu pryderon ynghylch prisiau tai cynyddol, rhenti anfforddiadwy, a'r heriau a wynebir gan deuluoedd incwm isel.

6. Gwerthusiad Beirniadol o'r System

- Mae tenantiaid yn pwysleisio bod dyraniadau tai cymdeithasol yn seiliedig ar ffactorau hanesyddol yn hytrach nag anghenion cyffredol. Mae angen gwerthuso tryloywder a thegwch y system, ynghyd â chasglu data diduedd.

A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai'r rhai sy'n profi digartrefedd gael blaenoriaeth ychwanegol neu fwy o ran tai cymdeithasol? (h.y. yn derbyn tai cymdeithasol cyn eraill ar y rhestr).

Er bod 51% yn cytuno y dylai'r rhai sy'n profi digartrefedd gael blaenoriaeth ychwanegol neu fwy ar gyfer tai cymdeithasol, roedd y rhai a deimlai fel arall yn pwysleisio **dwyr thema allweddol**.

1. Yr angen am ymagwedd unigol

- Mae ymadroddion fel 'cymorth wedi'i deilwra ar wahân' 'pob achos yn ôl ei deilyngdod' ac 'yn dibynnu ar amgylchiadau', yn pwysleisio'r angen am ddull unigolyddol o fynd i'r afael â digartrefedd.
- Y syniad yw y dylid addasu datrysiadau a chefnogaeth yn seiliedig ar yr amgylchiadau unigryw a'r rhesymau dros ddigartrefedd i bob person.

2. Atebion tai a blaenoriaeth

- Mae thema sy'n codi dro ar ôl tro yn ymwneud â datrysiadau tai a blaenoriaeth, yn amrywio o'r angen i adeiladu mathau penodol o dai, (e.e., fflatiau stiwdio un deiliadaeth) i drafodaethau ynghylch blaenoriaethu rhai grwpiau neu unigolion yn seiliedig ar eu hamgylchiadau.

Crybwyllwyd cwestiynau pellach ynghylch a oedd pobl yn cytuno neu'n anghytuno, wedi canfod/cylchdroi themâu sy'n cyd-fynd â themâu blaenorol.

1. Gwerthusiad cyd-destunol o ddigartrefedd:

Roedd llawer o sylwadau'n pwysleisio'r angen am werthusiad cyd-destunol cynnil o ddigartrefedd. Cydnabuwyd nad yw pob sefyllfa ddigartref yr un fath, a dylid ystyried ffactorau megis y rhesymau dros ddigartrefedd, amgylchiadau unigol, a'r posibilrwydd y byddai hyn yn digwydd eto. Y syniad yw osgoi un dull sy'n addas i bawb a gwerthuso achosion yn unigol.

2. Heriau a chefnogaeth i'r rhai sy'n profi digartrefedd:

Amlygodd sylwadau'r heriau a wynebwr gan y rhai sy'n profi digartrefedd, gan gynnwys problemau iechyd meddwl, trawma, a'r diffyg cymorth. Ceir consensws nad darparu tai cymdeithasol yw'r unig ateb; mae angen gwasanaethau cymorth ychwanegol i helpu unigolion i ailadeiladu eu bywydau. Mae'r thema'n pwysleisio dull cyfannol o fynd i'r afael â digartrefedd, gan ystyried anghenion lloches uniongyrchol a chymorth parhaus.

3. Blaenoriaeth a thegwch:

Roedd y sylwadau'n pwysleisio pwysigrwydd tegwch wrth ddyrannu tai i'r rhai sy'n profi digartrefedd. Mae rhai'n dadlau o blaid system y cyntaf i'r felin, tra bod eraill yn mynegi pryderon am bobl yn cam-drin y system ac yn camliwio fel pobl ddigartref er mwyn cael blaenoriaeth. Roedd y thema'n ymwneud â'r angen am system deg a chyfiawn ar gyfer dyrannu adnoddau tai.

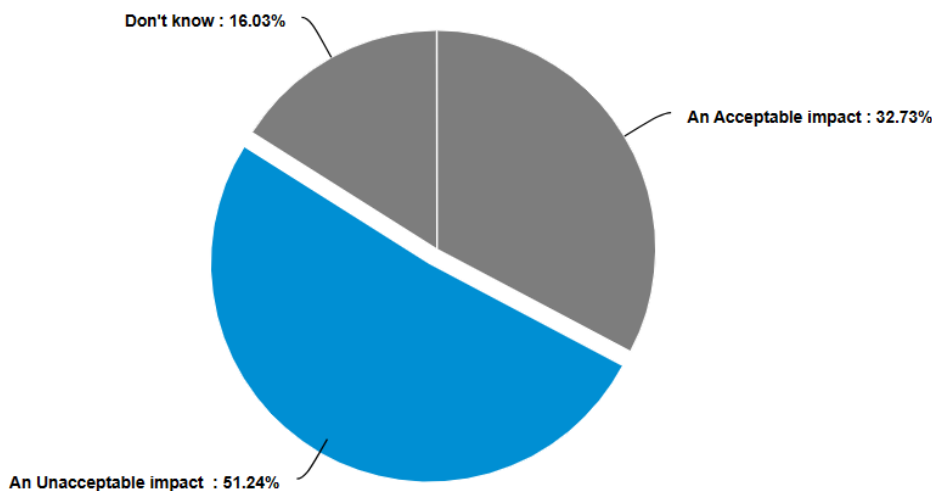
4. Anghenion ac amgylchiadau amrywiol

Mae'r sylwadau'n amlgu amgylchiadau amrywiol unigolion sy'n wynebu digartrefedd. Trafodir ffactorau fel bod yn rhiant sengl, cael plant yn yr ysgol, wynebu amodau byw anniogel, a delio â materion iechyd meddwl. Mae'r thema yn tanlinellu cymhlethdod asesu a blaenoriaethu unigolion ar sail eu hanghenion a'u sefyllfaoedd unigryw.

5. Ystyriaethau moesegol a thosturi

Roedd llawer o'r sylwadau'n adlewyrchu ar ystyriaethau moesegol blaenoriaethu tai ar gyfer y rhai sy'n profi digartrefedd. Mae/roedd thema gyson o dosturi ac empathi, gan ddadlau bod y rhai sy'n profi digartrefedd yn aml mewn angen mawr ac y dylent dderbyn cefnogaeth. Cyffyrddodd y trafodaethau â chyfrifoldeb cymdeithasol, triniaeth drugarog, a'r effaith gadarnhaol bosibl ar iechyd a lles y cyhoedd.

Er mwyn rhoi blaenoriaeth uwch i dai cymdeithasol i'r rhai sy'n profi digartrefedd, gall fod effaith (e.e. mynediad arafach i dai cymdeithasol) ar eraill megis, 1) Pobl sy'n cael eu cartrefu mewn tai afiach neu orlaw; 2) Pobl ag anghenion meddygol neu les, gan gynnwys anabledd; 3) Pobl sydd angen symud i ardal arbennig i osgoi caledi; Ydych chi'n credu bod hyn yn effaith dderbyniol neu'n effaith annerbyniol?

Teimlai 51% fod effeithiau posibl rhoi blaenoriaeth uwch i'r rhai sy'n profi digartrefedd yn annerbyniol ar eraill. Gofynasom i ymatebwyr pam fod hyn yn wir, a nodwyd **tair thema allweddol**.

1. Heriau yn y system dai:

Mynegodd sawl sylw anfodlonrwydd â'r system dai bresennol, gan alw am ailfeddwl. Roedd pryderon yn cynnwys cartrefi gorlawn neu dan feddiannaeth, anhawster symud o lety presennol, a'r angen am system gymorth fwy cynhwysfawr.

Pwysigrwydd atebion hirdymor a mesurau ataliol:

Roedd nifer o sylwadau'n pwysleisio'r angen am feddwl hirdymor, atebion cost effeithiol, a mesurau ataliol i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol digartrefedd.

Crybwyllwyd y syniad o adeiladu hosteli neu lety amgen, yn ogystal ag ystyried anghenion eraill megis iechyd meddwl fel rhan o ddull gweithredu cynhwysfawr.

2. Cefnogaeth unigol ac atebion wedi'u teilwra:

Dyma'r thema fwyaf cyffredin ym mhob un o'r cwestiynau yn yr arolwg. Pwysleisiodd yr ymatebwyr yr angen am gefnogaeth unigol sy'n ystyried y rhesymau amrywiol dros ddigartrefedd a gwahanol anghenion pobl mewn sefyllfaoedd o'r fath. Cafwyd sylwadau ynghylch dull dwy haen yn seiliedig ar anghenion unigol. Mae hyn yn golygu darparu gwahanol lefelau o gefnogaeth a llety yn dibynnu ar amgylchiadau'r unigolyn digartref.

I'r rhai oedd yn teimlo y byddai gosod digartrefedd ar frig y rhestr flaenoriaeth yn cael **effaith dderbyniol, pwysleisiwyd tair thema:**

1. Yr effaith ar iechyd a lles

Amlygodd sawl sylw effeithiau negyddol digartrefedd ar iechyd meddwl a chorfforol. Roedd consensws bod darparu tai nid yn unig yn weithred ddyngarol, ond hefyd yn cyfrannu at leihau costau gofal iechyd a gwella lles cyffredinol unigolion.

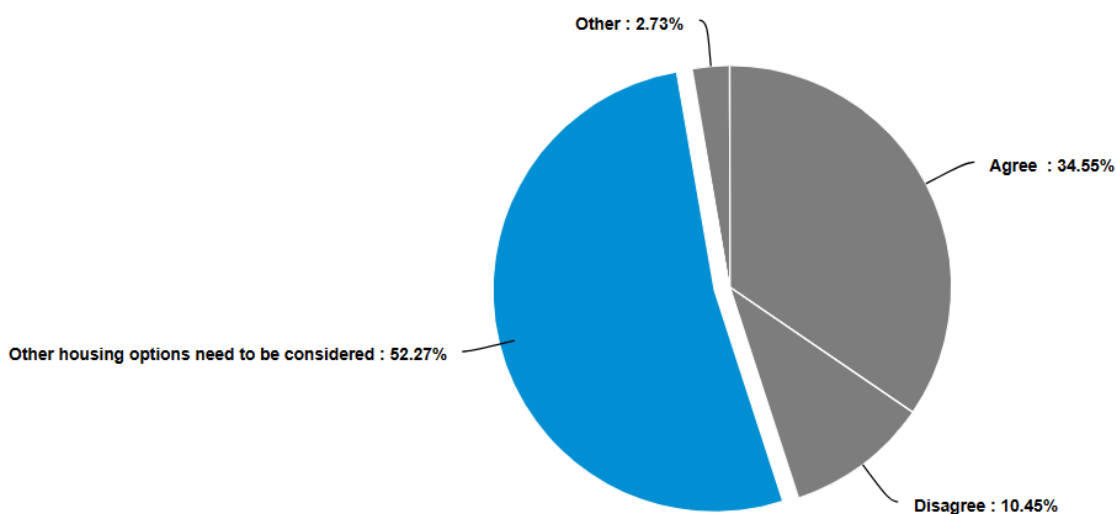
2. Blaenoriaeth a thegwch

Er bod gwahaniaethau barn o fewn yr adran hon, pwysleisiodd llawer y dylid blaenoriaethu unigolion digartref. Fodd bynnag, roedd llawer o'r farn y dylai ffactorau penodol fod ar waith wrth roi blaenoriaeth, megis presenoldeb plant, problemau iechyd, neu'r rhesymau dros ddigartrefedd. Pwysleisiodd rhai yr angen am system deg a chyfiawn i bennu blaenoriaeth heb gamdriniaeth.

3. Amgylchiadau unigol

Roedd llawer o sylwadau'n pwysleisio pwysigrwydd ystyried amgylchiadau unigol wrth flaenoriaethu tai ar gyfer y rhai sy'n profi digartrefedd. Mae hyn yn cynnwys ffactorau megis y rhesymau dros ddigartrefedd, boed hynny drwy ddewis ai peidio, a phresenoldeb heriau ychwanegol fel caethiwed neu ymddygiad gwrthgymdeithasol. Roedd galw am werthusiad fesul achos yn hytrach na dull gweithredu un ateb i bawb.

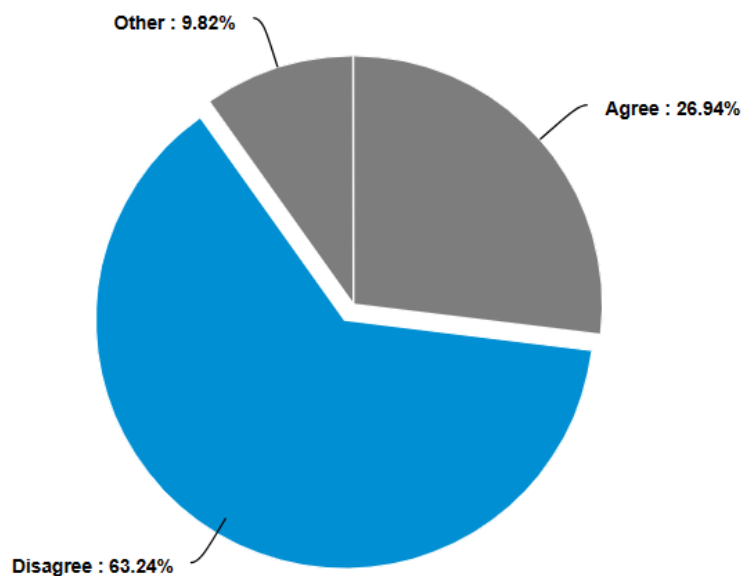
NID yw pobl ifanc sy'n gadael y system ofal ar hyn o bryd yn un o'r grwpiau blaenoriaeth ar gyfer tai cymdeithasol a nodir mewn deddfwriaeth. A gytunwch y dylid eu hychwanegu fel grŵp blaenoriaeth newydd ar gyfer tai cymdeithasol? (h.y. cael mynediad cyflymach i dai cymdeithasol)

Cytunodd 35% o'r ymatebwyr y dylai pobl ifanc sy'n gadael y system ofal fod yn grŵp blaenoriaeth ar gyfer tai cymdeithasol, heb gytuno nac anghytuno, ond yn teimlo bod angen ystyried opsiynau eraill. Ychydig iawn o sylwadau a gafwyd yn egluro'r atebion, ond pwysleisiodd y rhai a ymhelaethodd ar hyn na ellir cael dull 'categori bloc' ac yn lle hynny mae angen canolbwyntio ar yr unigolyn.

Wrth edrych ar ddemograffeg y rhai a ymatebodd i'r cwestiwn hwn, nid oedd unrhyw wahaniaethau arwyddocaol yn yr ymatebion gan y grŵp 60+, y grŵp heb gynrychiolaeth ddigonol, y grŵp anabledd yn unig, ac yn ddi-ddorol, y grŵp 18-30. Daeth yr unig wahaniaeth arwyddocaol gan y rhai a nododd eu bod yn Ddu Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig, gyda 47% yn cytuno y dylid ychwanegu pobl ifanc sy'n gadael y system ofal at y rhestr flaenoriaeth.

Rhestrau Blaenoriaeth Tai Cyngor – Ar hyn o bryd mae llawer o bobl yn aros ar y rhestrau tai ac efallai na fyddant byth yn cael tai cymdeithasol wedi'u dyrannu iddynt. Mae cynigion Llywodraeth Cymru yn dweud os nad yw'r Awdurdod Lleol yn ystyried bod gennych "angen am dai", efallai y cewch eich tynnu oddi ar y rhestr aros. A ydych yn cytuno â hyn?

Teimlai 63% o'r ymatebwyr na ddylai pobl gael eu tynnu oddi ar y rhestr aros os nad yw'r awdurdod lleol o'r farn bod angen tai arnynt. Roedd mân amrywiadau yn seiliedig ar y ddemograffeg a ganlyn a oedd yn **anghytuno**.

- 53% o bobl 18-30 oed
- 73% o'r rhai sy'n nodi eu bod yn Ddu Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig
- 67% o bobl dros 60 oed

Wrth edrych ar y sylwadau ynghylch y penderfyniadau hyn, roedd 3 thema a oedd yn codi dro ar ôl tro.

1. Tegwch a Thryloywder wrth Wneud Penderfyniadau:

- Cwestiynau ynglŷn â sut mae dyfarniadau ynghylch pennu 'angen am dai' yn cael eu llunio'n deg.
- Pwyslais ar yr angen am feini prawf tryloyw a phroses gwneud penderfyniadau y gellir ei chyfiawnhau.
- Pryderon ynghylch pa mor ddibynadwy yw awdurdodau lleol o ran gwneud asesiadau cywir.

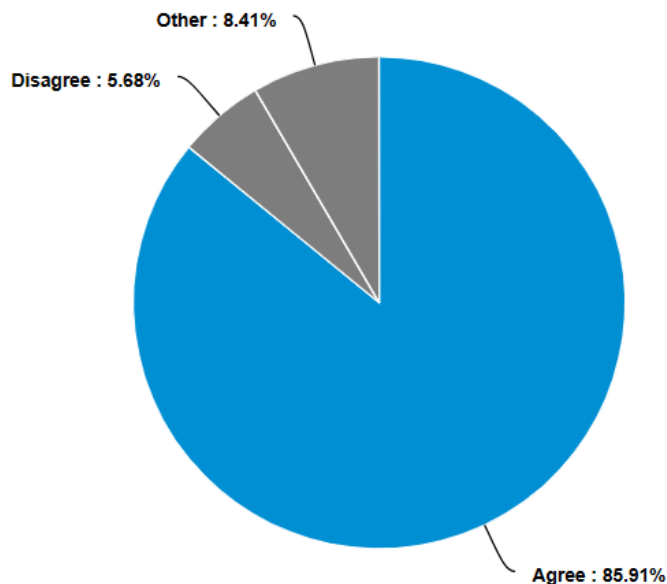
2. Amgylchiadau Unigol a Chymhlethdod:

- Cydnabod bod pob sefyllfa yn unigryw a bod angen ei hasesu fesul achos.
- Cydnabod cymhlethdod pennu anghenion tai.
- Trafodaeth ar effaith ffactorau amrywiol. Megis amgylchiadau personol, hyfforddi penderfynwyr, a'r posibilrwydd o gamgymeriadau mewn asesiadau.

3. Blaenoriaethu a Mynediad i Dai:

- Trafodaethau am flaenoriaethu unigolion a theuluoedd bregus.
- Awgrymiadau ar gyfer gweithredu systemau fel cofrestr cyfnewid cilyddol neu system fidio ar gyfer mynediad teg i dai.
- Pryderon am effeithiolrwydd rhestrau aros a galwadau am reolau cliriach i flaenoriaethu'r rhai mwyaf bregus.

Ydych chi'n cytuno neu'n anghytuno, os bydd pobl yn trin y system i gael tai cymdeithasol (o bosibl drwy waethygu eu hamodau tai presennol neu ffugio gwybodaeth), y dylent gael eu symud i lawr (diflaenoriaethu) ar y rhestr aros?

Roedd mwyafrif sylweddol (86%) o'r ymatebwyr yn cytuno y dylai trin y system i gael tai cymdeithasol arwain at ganlyniad i ddadflaenoriaethu. Roedd rhai amrywiadau yn seiliedig ar ddemograffeg sy'n **cytuno** â'r cynnig hwn.

- 75% o bobl 18-30 oed
- 78% o'r rhai a oedd wedi bod mewn tai cymdeithasol am lai na dwy flynedd.
- 83% o grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol
- 86% o'r rhai ag anabledd
- 46% o'r rhai sy'n nodi eu bod yn Ddu Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig. Gan mai hwn oedd yr amrywiad mwyaf arwyddocaol yn ystadegol, archwiliwyd ymhellach gennym, i ganfod y dylai fod yn ddull achos wrth achos gan ei fod yn anodd iawn ei brofi.

Canfu sylwadau pellach ynghylch y penderfyniadau hyn 2 thema a oedd yn codi dro ar ôl tro.

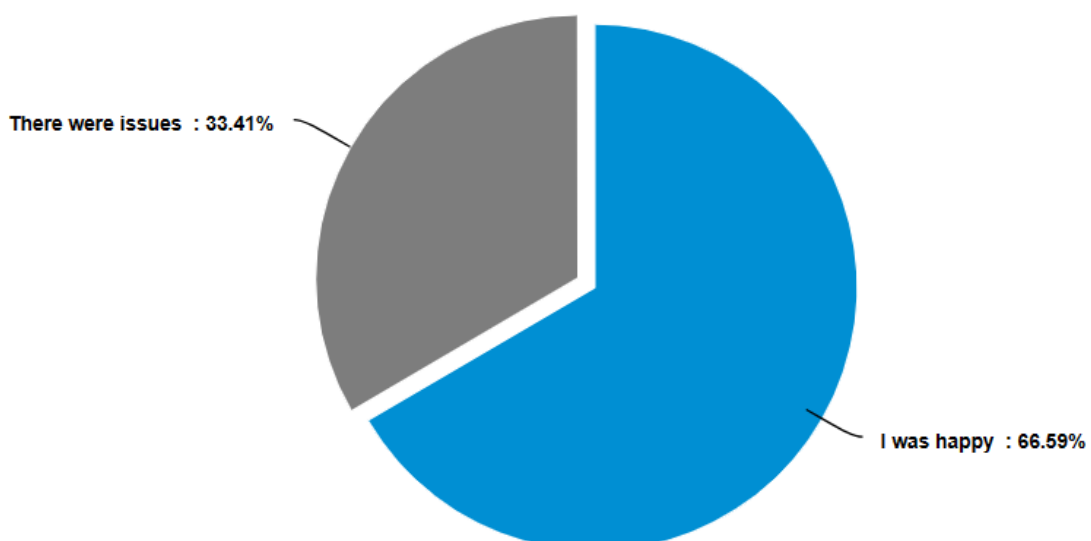
1. Anobaith a thrin y system:

- Mynegiadau o ddealltwriaeth tuag at gamau enbyd a gymerir gan unigolion oherwydd amseroedd aros hir a diffyg newid canfyddedig yn y system.
- Trafodaethau ar y rhesymau posibl y tu ôl i ffugio gwybodaeth, megis anobaith neu gymhellion elw
- Cydnabod y gall rhai sefyllfaoedd ysgogi pobl i drin y system, a'r angen i ystyried pob achos yn unigol.

2. Tegwch, atebolrwydd, a gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth:

- Pryderon am degwch dad-flaenoriaethu neu gosbi unigolion heb roi ystyriaeth briodol i'w hamgylchiadau.
- Pwyslais ar wneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a'r angen am ganllawiau llym i atal camddefnydd o'r system.
- Amheuaeth ynghylch gallu awdurdodau lleol i ddilyn i fyny a gorfodi canlyniadau, gyda galwad am fwy o atebolrwydd.

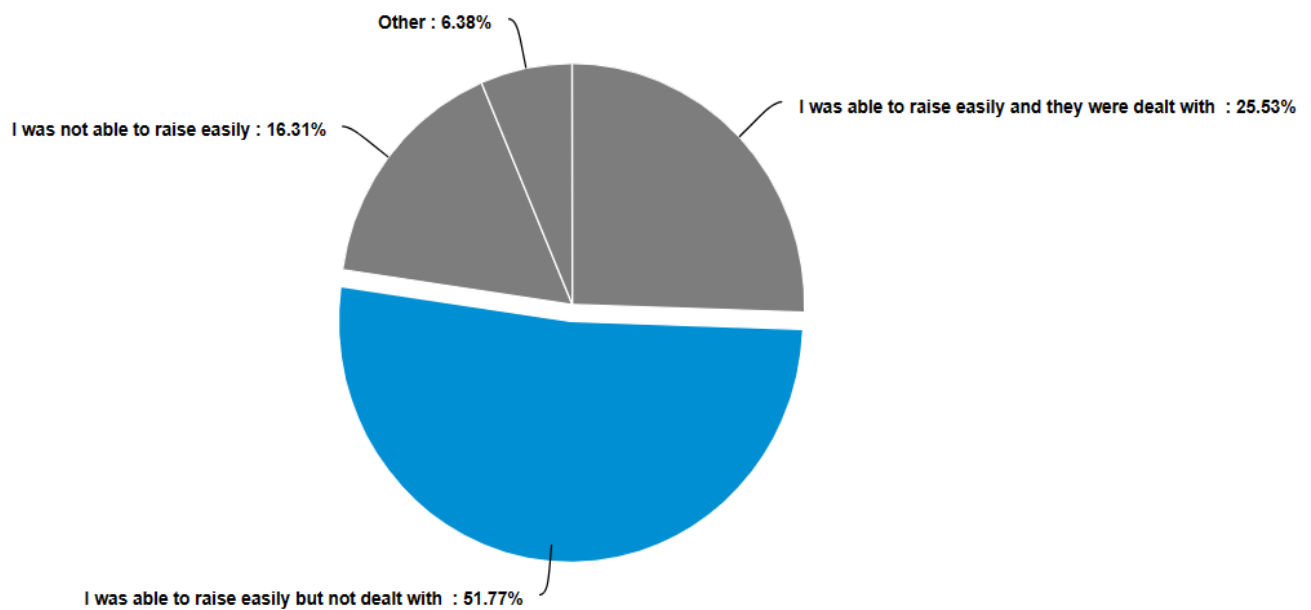
Pan gawsoch eich llety tai cymdeithasol, a oedd y llety o safon dda a diogel i chi ei feddiannu? (h.y., oeddech chi'n hapus ag ef? A oedd unrhyw beth y byddech chi'n ei newid amdano?)

Roedd mwyafrif (67%) yr ymatebwyr yn fodlon ar safon dda a diogel eu heiddo pan symudon nhw i mewn. Roedd amrywiadau yn y ddemograffeg a oedd **yn hapus**.

- 50% o'r rhai 18-30 oed
- 63% o fewn grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol
- 72% dros 60 oed
- 57% o'r rhai sy'n nodi eu bod yn Ddu Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig
- 72% o'r rhai oedd wedi byw mewn tai cymdeithasol am lai na 2 flynedd.

Os oedd problemau, a oeddech chi'n gallu codi'r materion hyn gyda'ch landlord / cymdeithas dai mewn ffordd syml? A gafodd eich pryderon sylw mewn ffordd foddhaol?

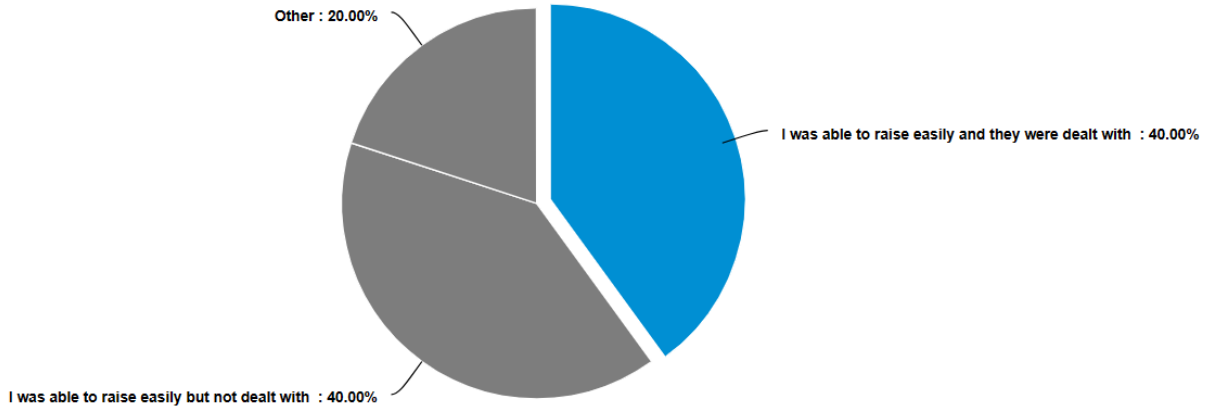

Roedd dros hanner yr ymatebwyr (52%) yn gallu codi'r materion a nodwyd ganddynt ond nid yw'r materion hynny wedi cael sylw.

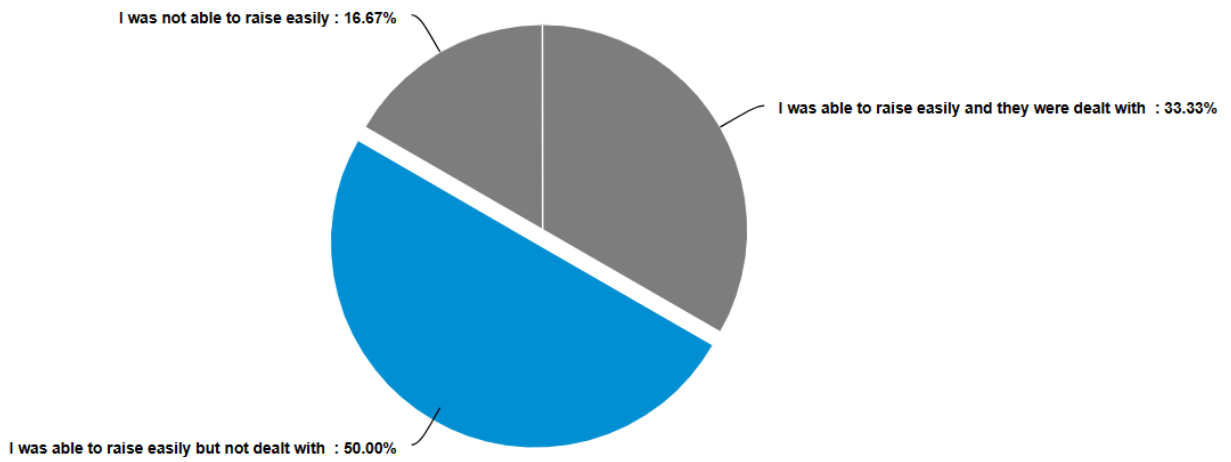
Wrth edrych ymhellach, roedd y rhai oedd wedi byw mewn tai cymdeithasol am lai na 2 flynedd wedi ei chael yn haws, gyda 40% yn codi'r mater ac yn cael ei drin. Roedd ymatebwyr a nododd eu bod yn Ddu, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig hefyd wedi ei chael yn haws na grwpiau demograffig eraill, gyda 33% yn nodi eu bod yn gallu codi'r mater yn hawdd ac yn cael ei drin.

Nid oedd ychwaith unrhyw ymatebwyr a bwysleisiodd nad oeddent yn gallu codi'r mater. Ceir dadansoddiad pellach o'r ymatebion fesul demograffeg unigol dros y dudalen.

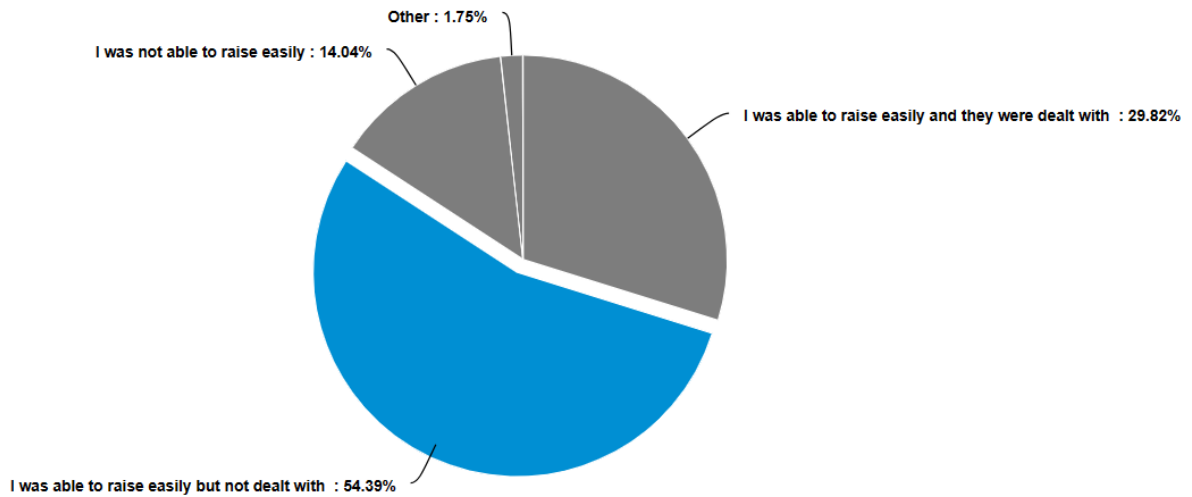
Ymatebwyr a oedd wedi byw mewn tai cymdeithasol am lai na 2 flynedd:

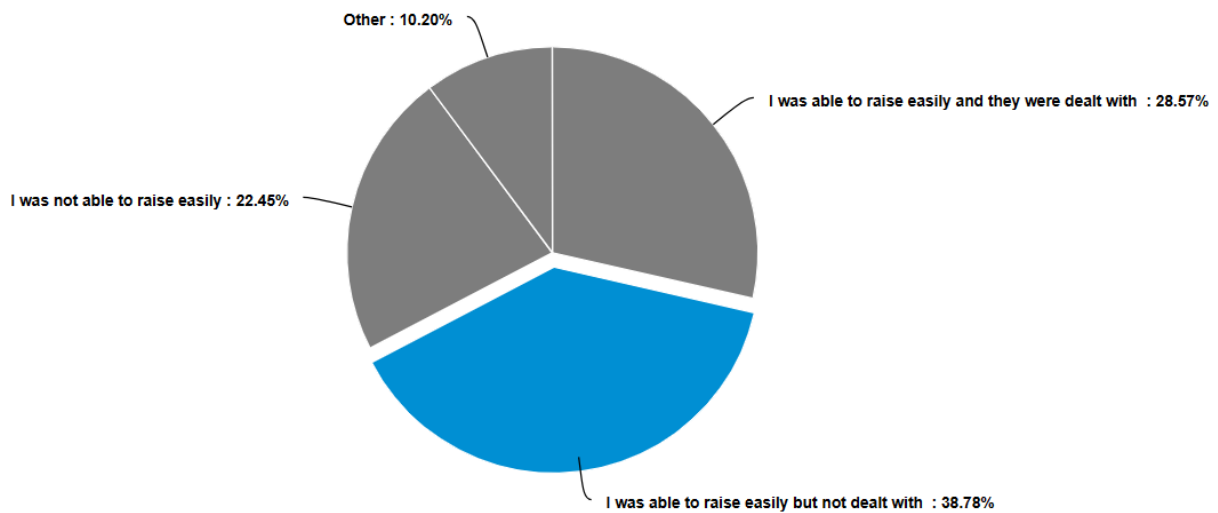
Ymatebwyr yn nodi eu bod yn Ddu Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig:

Ymatebwyr anabl:

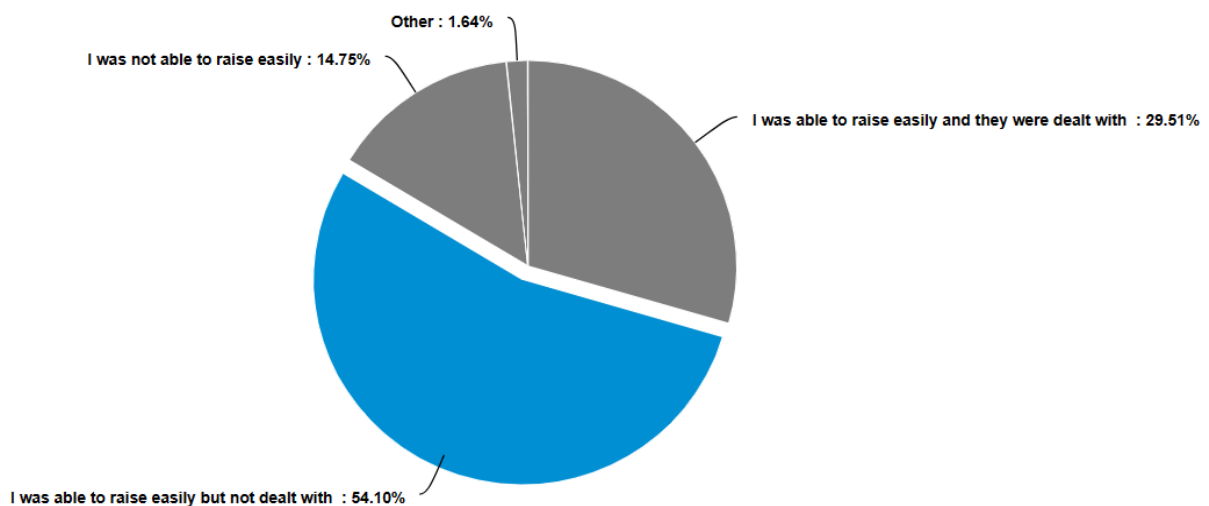

Ymatebwyr dros 60 oed:

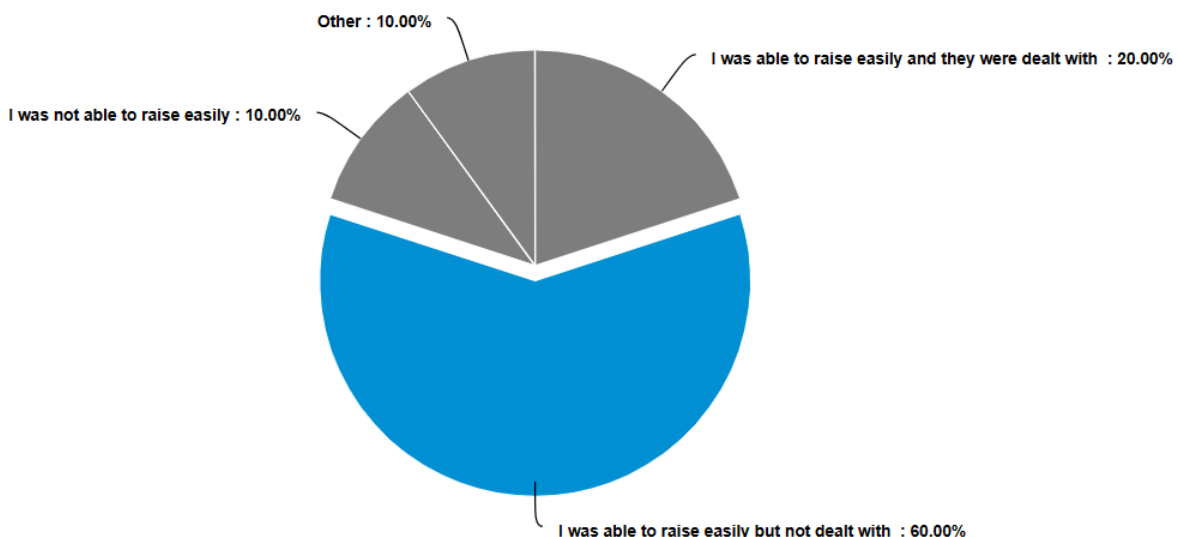

Wrth archwilio'r sylwadau i ddeall pam nad oedd y grŵp oedran hwn yn gallu codi pryderon, roedd y sylwadau'n gyfyngedig. Yr unig thema a gododd dro ar ôl tro oedd, pan fydd pryderon yn cael eu codi, caent eu diystyru. Roedd teimlad ymhlith yr ymatebwyr hyn nad oedd ots gan eu landlord.

Ymatebwyr mewn grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol:

Ymatebwyr rhwng 18-30 oed

Nododd yr ymatebwyr a ddewisodd y dewis 'arall' dair thema gyffredin yn eu sylwadau:

1. Cyflwr tai a chynnal a chadw:

- Mynegiadau o anfodlonrwydd gyda chyflwr yr eiddo
- Rhwystredigaeth ynghylch y diffyg gweithredu a gymerwyd gan y gymdeithas dai er gwaethaf adroddiadau ac arolygiadau niferus.
- Pryderon am y diffyg buddsoddiad a natur dros dro datrys problemau, sy'n awgrymu bod angen atebion mwy cynhwysfawr.

2. Cynllun hawl i brynu a pholisïau tai

- Barn gymysg ar y Cynllun Hawl i Brynu, gydag awydd iddo gael ei brynu yn ôl gan rai, gan gredu ei fod yn annog perchnogaeth a chyfrifoldeb.
- Beirniadaeth o flaenoriaethau'r llywodraeth, gan awgrymu y gellid defnyddio adnoddau'n well ar gyfer anghenion tai yn hytrach na llety dros dro i fyfyrwyr.

3. Mynediad i Dai wedi'u Haddasu i'r Anabl a Phrosesau Grant

- Pryderon ynghylch diffyg safoni tai wedi'u haddasu ar gyfer pobl anabl, gyda galw am lefel safonol o lety
- Problemau gyda phrosesau grant ac oedi wrth weithredu newidiadau angenrheidiol, megis trosi ystafelloedd ymolchi yn ystafelloedd gwlyb.
- Mentrau personol a gymerwyd gan unigolion i fynd i'r afael â materion, gan ddangos ymagwedd ragweithiol at ddatrys problemau.

Os nad oeddech yn gallu codi'r materion hyn, beth oedd y rhesymau dros hyn?

Yn ogystal â'r 3 thema a grybwyllwyd yn yr adran flaenorol, adnabuwyd 2 thema ychwanegol o fewn y sylwadau.

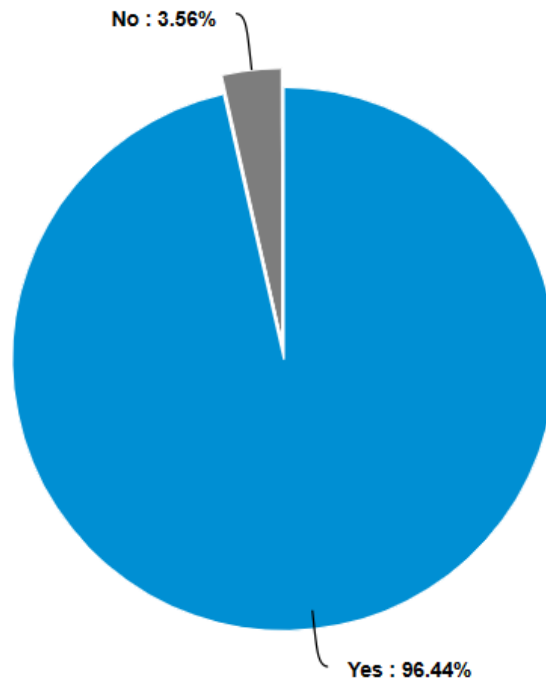
1. Aneffeithlonrwydd a diffyg atebolrwydd o ran rheoli tai:

- Beirniadaeth bod rheolwyr cymdeithasau tai yn cael eu gweld yn aneffeithlon.
- Cwynion am y diffyg cydlynwr wrth ymdrin ag ymddygiad gwrthgymdeithasol, troseddau a'r angen am gamerâu teledu cylch cyfyng
- Enghreifftiau o staff yn pasio'r cyfrifoldeb, yn gohirio atgyweiriadau, ac yn diystyru pryderon, gan arwain at ddiffyg atebolrwydd cyffredinol.

2. Materion gyda Chynghorau Lleol a Blaenoriaethau'r Llywodraeth

- Sôn am gynghorau lleol sy'n wynebu heriau ariannol, gan arwain at gau cyfleusterau cyhoeddus, canolfannau gofal dydd i oedolion a lleihau swyddi.
- Pryderon am y diffyg buddsoddiad mewn tai a gwasanaethau cyhoeddus, gyda ffocws ar fesurau torri costau.
- Beirniadaeth o reolaeth tai cyngor, materion adfeiliad, a'r canfyddiad nad yw lles, yn enwedig ar gyfer unigolion anabl yn cael ei flaenoriaethu.

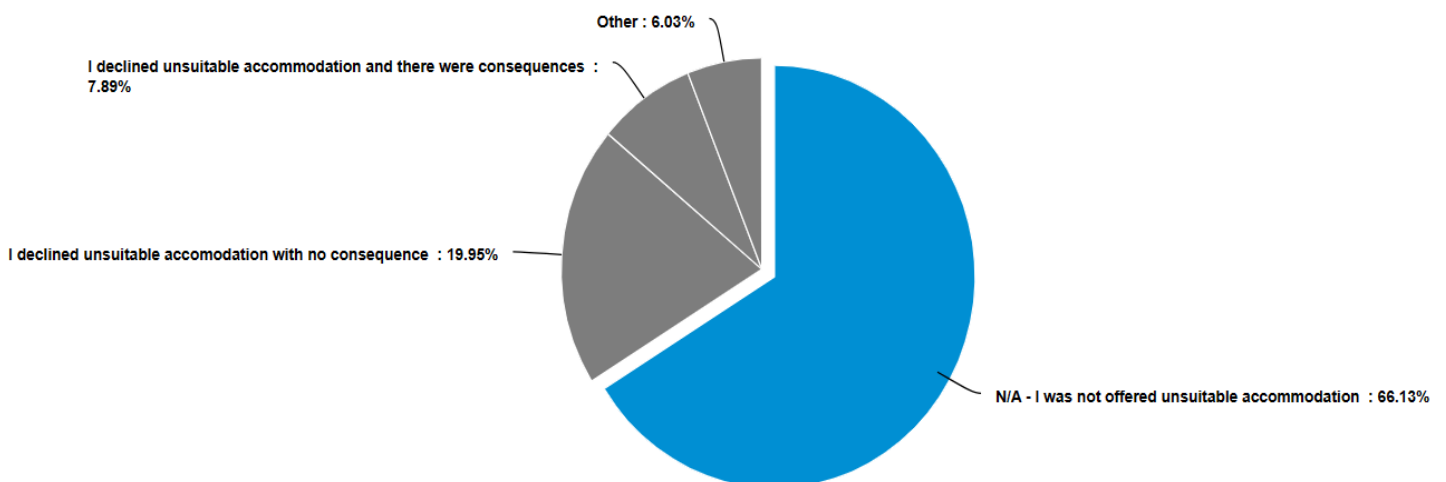
Yn gyffredinol, pe baech yn nodi nam, perygl neu gyflwr ffisegol yn eich llety presennol a oedd yn effeithio ar eich diogelwch a lles, a fydddech yn gwybod sut i roi gwybod amdano?

Teimlai 97% o'r ymatebwyr yn hyderus y byddent yn gallu adrodd am broblem yn eu cartref pe bai'n effeithio ar eu diogelwch a'u lles.

Yr unig wahaniaeth nodedig wrth edrych ar amrywiadau demograffig oedd y rhai a nododd eu bod yn Asiaidd Du a Lleiafrifoedd Ethnig, gyda 100% yn nodi 'byddwn'; a'r rhai sydd wedi byw mewn tai cymdeithasol am lai na 2 flynedd, gydag 88% yn nodi 'byddwn'.

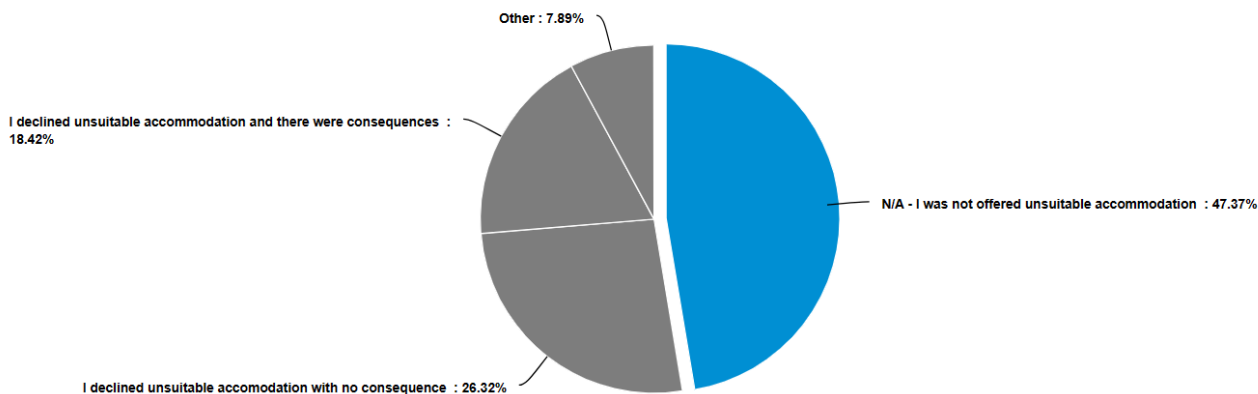
Cwestiwn olaf - Wrth aros am lety sefydlog, a ydych erioed wedi gorfod gwrthod cynnig, oherwydd nad oedd yn addas ar gyfer eich anghenion chi a'ch cartref? A oedd canlyniad gwneud hynny?

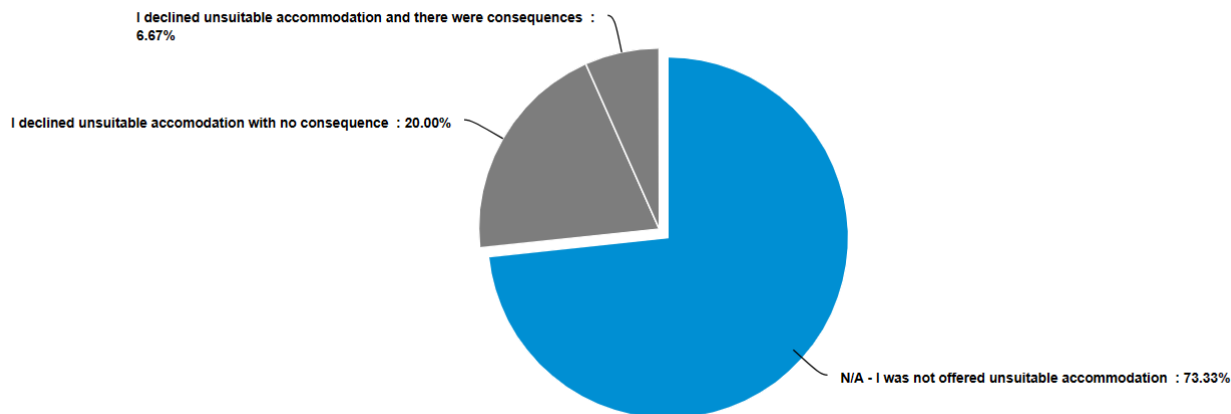
Nid oedd mwyafrif yr ymatebwyr 66% wedi cael cynnig llety anaddas. Roedd 20% wedi gwrthod llety anaddas heb ganlyniad ac roedd 8% wedi gwrthod o ganlyniad. Wrth edrych ar amrywiadau ar draws demograffeg, y ddau grŵp â gwahaniaethau nodedig oedd y rhai a oedd yn byw mewn tai cymdeithasol am lai na 2 flynedd. Arweiniodd y gostyngiad mewn llety anaddas at ganlyniadau uwch (10%) na grwpiau eraill. Wedi dweud hynny, roeddent hefyd o fewn y grŵp gyda'r gostyngiad mwyaf o ran llety anaddas heb unrhyw effaith.

Roedd gan yr ymatebwyr a nododd eu bod yn Ddu, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig, gyfraddau llwyddiant uwch am na chawsant gynnig llety anaddas (7% yn uwch na'r ffigwr cyffredinol).

Wedi byw mewn tai cymdeithasol am lai na 2 flynedd:

Yn ei adnabod fel Du, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig:

Dywedasoch fod canlyniadau i'r cwestiwn olaf - a allwch roi mwy o fanylion i ni fel y gallwn ddeall yn well?

Er mwyn deall beth oedd y canlyniadau i'r rhai sy'n gwrthod llety anaddas, fe wnaethom edrych ar sylwadau'r ymatebwyr a oedd yn canolbwyntio ar amrywiaeth o bethau, gan gynnwys eu rhesymau dros beidio â derbyn llety a'r canlyniadau. Nodwyd **4 thema allweddol**.

1. Opsiynau Tai Cyfyngedig a Phwysau i Dderbyn Llety Anaddas:

- Achosion lle mae unigolion yn teimlo dan bwysau i dderbyn llety sy'n anaddas i'w hanghenion.

- Canlyniadau, megis cael eich symud i lawr y rhestr aros neu dynnu oddi arni, ar gyfer gwrthod eiddo a ystyrir yn anaddas.
- Diffyg dewis a chefnogaeth yn y broses gosod tai, gan arwain at unigolion yn teimlo'n gaeth i dderbyn amodau byw llai na delfrydol.

2. Heriau o ran Hygyrchedd a Chyfaddaster

- Materion yn ymwneud â hygyrchedd ac addasrwydd y tai a gynigir, yn enwedig ar gyfer ymatebwyr anabl.
- Cael trafferth dod o hyd i eiddo sy'n cwrdd ag anghenion anabledd penodol, a chanlyniadau gwrthod opsiynau anaddas.
- Rhwystredigaeth ynghylch y diffyg opsiynau tai addas ar gyfer unigolion â heriau symudedd neu ofynion meddygol penodol.

3. Heriau Daearyddol ac Effaith ar Gysylltiadau Teuluol

- Pryderon ynghylch cael cynnig llety ymhell oddi wrth y teulu, sy'n effeithio ar allu'r unigolyn i gynnal perthnasoedd a rhwydweithiau cymorth.
- Achosion lle mae lleoliad daearyddol yr eiddo a gynigir yn ffactor mawr wrth wrthod y llety.
- Heriau wrth gydbwysu anghenion tai ag agosrwydd at systemau cefnogi aelodau'r teulu.

4. Materion Cyfathrebu a Chymorth gydag Awdurdodau Tai

- Achosion o gyfathrebu gwael a diffyg cymorth gan awdurdodau tai yn ystod y broses o ddyrannu llety.
- Teimlo'ch bod yn cael ei anwybyddu, ei ddiystyru neu ei gosbi am fynegi pryderon am gynigion anaddas.
- Beirniadaeth swyddogion tai ac awdurdodau am beidio â mynd i'r afael yn ddigonol ag anghenion ac amodau penodol, gan arwain at rwystredigaeth a straen ymhlith ymgeiswyr.

Argymhellion

Mae'r adroddiad hwn wedi amlygu naw argymhelliad allweddol yn seiliedig ar ganfyddiadau'r arolwg:

1. **Hygyrchedd i Bawb:** Dylai tai cymdeithasol fod yn hygyrch i bawb, waeth beth fo'u cefndir neu incwm, gan gydnabod tai fel anghenraid dynol sylfaenol.
2. **Dyraniad yn Seiliedig ar Anghenion:** Dylid rhoi blaenoriaeth i dai cymdeithasol i'r rhai sy'n ddigartref, sydd â phroblemau meddygol, neu'n byw mewn amodau anaddas, heb i un angen gael ei ystyried yn bwysicach na'r llall. Dylai penderfyniadau dyrannu fod yn deg a chyfiawn, gan ystyried amgylchiadau ac anghenion unigol, tra'n atal camddefnydd o'r system.
3. **Ystyriaeth arbennig ar gyfer Grwpiau Penodol:** Dylid darparu cymorth ac asesiad wedi'i deilwra ar gyfer grwpiau amrywiol sy'n agored i niwed, megis teuluoedd, rhieni sengl, dioddefwyr trais domestig, a chyn-aelodau o'r lluoedd arfog.
4. **Tegwch a Thyloywder:** Mae angen tegwch a thyloywder, a hyblygrwydd mewn penderfyniadau dyrannu tai, gan sicrhau bod anghenion pobl agored i niwed yn cael eu diwallu.

5. **Dad-flaenoriaethu Trin System:** Dylai unigolion sy'n trin y system i gael tai cymdeithasol gael eu diflaenoriaethu, gyda phwyslais ar degwch, atebolrwydd a gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth.
6. **Cefnogaeth Unigol ac Atebion wedi'u Teilwra:** darparu cymorth unigol ac atebion wedi'u teilwra ar gyfer y rhai sy'n profi digartrefedd, gan fynd i'r afael â'u hamgylchiadau a'u hanghenion unigryw.
7. **Mesurau Ataliol ac Atebion Hirdymor:** Mae meddwl hirdymor, atebion cost-effeithiol a mesurau ataliol yn angenrheidiol i fynd i'r afael â gwraidd digartrefedd, ochr yn ochr â darparu lloches ar unwaith.
8. **Ystyriaethau Moesegol a Thosturi:** Mae blaenoriaethu tai ar gyfer y rhai sy'n profi digartrefedd yn cael ei weld fel gweithred ddyngarol, gan bwysleisio tosturi a chyfrifoldeb cymdeithasol.
9. **Atebolrwydd a Gwasanaethau Cefnogol:** Mae tenantiaid yn galw am atebolrwydd ym maes rheoli tai, ynghyd â darparu gwasanaethau cymorth i helpu unigolion i ailadeiladu eu bywydau.

Mae'r argymhellion hyn yn tanlinellu pwysigrwydd tegwch, tosturi, a chymorth unigol wrth fynd i'r afael â digartrefedd a sicrhau mynediad at dai diogel ac addas i bawb.

Camau nesaf

Mae tenantiaid wedi rhoi o'u hamser i ni roi eu barn yn yr arolwg hwn.

Mae eu lleisiau yn bwysig ac yn haeddu eich ystyriaeth a'ch gweithredu.

- 1) Bydd pob tenant a gwblhaodd yr arolwg ac a ddewisodd dderbyn copi o'r adroddiad yn cael copi cyn ei gyhoeddi.
- 2) Byddwn yn anfon yr adroddiad hwn at y rhai sy'n gwneud penderfyniadau allweddol ar draws y sector tai gan gynnwys Llywodraeth Cymru, yr Aelod o'r Senedd (sydd â diddordeb mewn tai), Prif Weithredwyr Tai a Phenaethiaid Gwasanaeth yn gofyn iddynt ystyried a gweithredu.
- 3) Bydd TPAS Cymru yn chwilio am gyfleoedd i gyflwyno a thrafod y canfyddiadau gyda'r sector a'r cyfryngau i sicrhau bod rhanddeiliaid yn amsugno'r adroddiad ac yn gweithredu arno.
- 4) Yn ogystal, yn seiliedig ar adroddiadau eraill TPAS Cymru, mae'n debygol y byddwn yn gofyn i ni eu cyflwyno i grwpiau tenantiaid a thimau staff ledled Cymru. I ofyn am sesiwn, cysylltwch enquiries@tpas.cymru

Mae gennym ddiddordeb mawr mewn gwybod eich barn am yr adroddiad hwn ac yn enwedig pa gamau a gymerwyd gennych o ganlyniad.

Cydnabyddiaethau

Hoffem achub ar y cyfle hwn i ddiolch i'n panel Pwls Tenantiaid am eu hysbrydoliaeth barhaus a'u hymrwymiad i gymryd rhan yn ein harolygon. Mae eich mewnbwn yn cael ei werthfawrogi'n fawr ac yn helpu i lunio dyfodol tai.

Hoffem hefyd ddiolch i Lywodraeth Cymru am ariannu TPAS Cymru yn rhannol fel sefydliad ac i Wales & West am y nawdd arweiniol trwy gydol y flwyddyn.

Am TPAS Cymru

Mae TPAS Cymru wedi cefnogi tenantiaid a landlordiaid yng Nghymru ers dros 30 mlynedd i ddatblygu cyfranogiad tenantiaid a chymunedol effeithiol trwy hyfforddiant, cefnogaeth, prosiectau ymarferol a datblygu polisi. Yn lleol rydym yn cefnogi grymuso cymunedau trwy gyngor ymarferol, cefnogaeth, hyfforddiant a gwaith prosiect.

Ar lefel y Llywodraeth, rydym yn cyfrannu at newidiadau polisi drwy weithio gyda sefydliadau partner i sicrhau bod llais y tenant yn dylanwadu ar wneud penderfyniadau.

Pwls Tenantiaid yw llais tenantiaid yng Nghymru.

www.tpas.cymru/pwls. Mae wedi'i greu gan TPAS Cymru ac yn cael ei gefnogi gan Lywodraeth Cymru. Rydym yn anelu at:

- i) Darganfod beth sydd bwysicaf i denantiaid
- ii) Rhyddhau arolygon rheolaidd
- iii) Cynnal rafflau i wobrwyo pobl sy'n cymryd rhan

Defnyddir canlyniadau ein harolygon gan y rhai sy'n gwneud penderfyniadau i greu polisi tai sy'n gweithio i denantiaid, ac sy'n helpu i wneud tai yng Nghymru yn fwy diogel a thecach.

Noddwyr Llais y Tenant

Mae Pwls Tenantiaid yn rhan o raglen waith sy'n ceisio cynyddu llais tenantiaid. Rydym yn ddiolchgar iawn i Grŵp Pobl sy'n noddî'r gwaith hwn.

Nodiadau:

- 1) I gwrdd ag un o'n tîm i drafod y pwyntiau a godwyd, cysylltwch â: Elizabeth Taylor drwy elizabeth@tpas.cymru.
- 2) Ymholiadau cyfryngau; cysylltwch â David Wilton drw@tpas.cymru / 07896871164
- 3) I weld ein Hadroddiadau Pwls eraill ewch i www.tpas.cymru/pwls
- 4) I ddysgu mwy am Bwls Tenantiaid, a gwneud cais am ddeunydd hyrwyddo ar gyfer codi ymwybyddiaeth, cysylltwch â: eleanor@tpas.cymru